

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**ВИДАТНІ ПОСТАТІ ПСИХОЛОГІЇ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VII регіонального наукового семінару
до дня психолога

23 квітня 2020 р., м. Львів

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності 30 квітня 2020 року, протокол № 3.

Видатні постаті психології: історія, сучасність і перспективи : матеріали VII регіонального наукового семінару до дня психолога (23 квітня 2020 р., м. Львів). Львів, 2020. 105 с.

Редакційна колегія: *Сірко Роксолана Іванівна* – начальник кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, доцент (*голова*); *Вдович Світлана Михайлівна* – доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (*упорядник, відповідальний секретар*); *Кривонишина Олена Анатоліївна* – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, професор; *Литвин Андрій Віленович* – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор; *Руденко Лариса Анатоліївна* – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник;

У збірнику матеріалів регіонального наукового семінару до дня психолога представлені досягнення видатних психологів і їх вплив на розвиток цивілізації, розглянуто провідні напрями психології, їх сучасний стан і перспективи, а також міждисциплінарні аспекти психології.

Рекомендовано для науковців, психологів-практиків і педагогів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів.

Матеріали подаються в авторській редакції.

Рецензенти:

Ковальчук Зоряна Ярославівна – доктор психологічних наук, професор;

Васянович Григорій Петрович – доктор педагогічних наук, професор.

Зміст

Розділ 1

Видатні психологи та їх вплив на розвиток цивілізації

<i>Іванна Бондар, науковий керівник – Алла Неурова</i> Кеннет Н. Томас та Ральф Х. Кілмен – «майстри» стилів поведінки у конфліктах	5
<i>Світлана Вдович</i> Ідеї гуманізму в психології К. Роджерса	11
<i>Юлія Зелінська, науковий керівник – Олена Вавринів</i> Дослідники копінг-стратегій Р. Лазарус та С. Фолкман	13
<i>Анастасія Лозинська, науковий керівник – Андрій Романишин</i> Джон Вільям Аткинсон – прагнення до успіху	16
<i>Анастасія Мартюк, науковий керівник – Світлана Вдович</i> Дуглас Мак-Грегор і його теорія мотивації «Х» та «Y»	20
<i>Алла Неурова, Олександр Герус</i> Кетрін Брігтс та Ізабель Майерс-Брігтс – таланти у сфері типології особистості	24
<i>Анастасія Соколенко, науковий керівник – Андрій Романишин</i> Леонід Китаєв-Смик – психолог на війні	30

Розділ 2

Провідні напрями психології, їх сучасний стан і перспективи

<i>Ганна Боцко, науковий керівник – Юлія Балебрух</i> Особливості страху смерті як екзистенційної проблеми	34
<i>Мар'яна Галабурда, науковий керівник – Олена Кривошишина</i> Вплив соціальних норм на розвиток схильності до насильства особистості	38
<i>Вікторія Гродська, науковий керівник – Роман Яремко</i> Розвиток особистості в сучасному суспільстві	41
<i>Надія Іванець, науковий керівник – Юлія Балебрух</i> Гештальтпсихологія як сучасний провідний напрям психології	44
<i>Іванна Кучма, науковий керівник – Наталія Приймас</i> Вплив темпераменту на ефективність навчальної діяльності молодшого школяра	45
<i>Ольга Левицька, науковий керівник – Олена Вавринів</i> Проблема задоволеності шлюбом у психології	52

Олена Панас, науковий керівник – Світлана Вдович Кібербулінг як найпоширеніше явище сьогодення	55
Роман Яремко, Валерія Смирнова Психологічні методи подолання посттравматичного стресового розладу	61
Каріна Фаньо, науковий керівник – Світлана Вдович Синдром емоційного вигорання у практичного психолога	66
Яна Якімова, науковий керівник – Людмила Юрчук Теорія когнітивного дисонансу Леона Фестінгера	69
Вікторія Яковенко, Олександр Мельниченко, науковий керівник – Алла Неурова Транзакційний аналіз Еріка Берна	73

Розділ 3

Міждисциплінарні аспекти психології

Тетяна Бешок Психологічні аспекти мотивації до навчання і пізнання нового	78
Оксана Бовдрич, науковий керівник – Олександр Капінус Вивчення індивідуально-психологічних особливостей особового складу Збройних Сил України	82
Анна Гасюк, науковий керівник – Лариса Руденко Мотиваційна сфера особистості як підґрунтя успішної навчальної діяльності	84
Роксолана Сірко, Лілія Годій Дослідження факторів, що зумовлюють макіавеллізм у майбутніх психологів	
Анастасія Запотіцька, науковий керівник – Леся Музичко Шляхи формування навичок толерантної комунікації у майбутніх офіцерів із морально-психологічного забезпечення	
Владислава Корнійчук, науковий керівник – Тарас Мацевко Особливості негативного інформаційно-психологічного впливу на морально-психологічний стан курсантів військових ВНЗ	
Андрій Литвин, Віталій Литвин Психолого-педагогічні недоліки дистанційної освіти	
Наші автори	

Дослідження факторів, що зумовлюють макіавеллізм у майбутніх психологів

Поширення маніпулятивного впливу у сучасному суспільстві зумовлює зростання інтересу у психологів щодо вивчення проблеми маніпуляції та феноменів, пов'язаних з нею. Така зацікавленість має низку причин, а саме дослідження значення маніпуляції в міжособистісній взаємодії, вплив засобів масової інформації на психічний стан людини, концентрація уваги лише на негативних аспектах маніпулятивного впливу, тим самим не враховуюючи низку її позитивних аспектів у процесі розвитку особистості, збільшення випадків агресії, конкуренція в соціальних групах за лідерство, заохочення та соціальне схвалення маніпуляції в повсякденному житті тощо.

Макіавеллізм являє собою особистісну рису, що характеризується бажанням і намірами маніпулювати іншими людьми в міжособистісній взаємодії [2]. Саме тому дослідження соціально-психологічних чинників, які впливають на розвиток макіавеллізму представників професії типу «людина – людина», а саме майбутніх психологів, є важливим. Сстійка схильність до маніпулятивної взаємодії може мати негативні наслідки як для самих макіавеллістів, так і для людей, які стали об'єктом їх впливу, ускладнюючи самоактуалізацію кожної зі сторін та перешкоджаючи конструктивній побудові стосунків. Тому також важливим та потрібним, є розвиток у майбутніх психологів навичок асертивної поведінки та вміння розрізняти характер психологічного впливу.

Проблематикою маніпулювання та макіавеллізму займались такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як С. Биков, Ф. Гейс, С. Грабовська, Н. Гребінь, Є. Доценко, М. Єгорова, В. Знаков, О. Каракулова, Д. Катунін, Р. Крісті, А. Русліна, О. Сидоренко, Д. Уілсон, Е. Щеглова, В. Шейнов, Е. Шостром.

Формуванню високої схильності до маніпулювання сприяють фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, серед яких можна виокремити соціокультурні, технологічні, економічні, суспільно-політичні, сімейні та індивідуально-особистісні.

Визначення рівня макіавеллізму та виявлення факторів, що його зумовлюють, у проведеному нами експериментальному дослідженні, здійснювалось за допомогою розробленої нами анкети та таких стандартизованих психодіагностичних методик, як «Мак-IV» (адаптація В. Знакова)

[2], опитувальник діагностики агресивних та ворожих реакцій людини А. Басса та Е. Дарки [3, с. 174–180], тест «Індекс життєвого стилю» Х. Келлермана, Р. Плутчика, Х. Конте [4], «Копінг-тест» Р. Лазаруса й С. Фолкмана [1, с. 282–284] та особистісний опитувальник визначення типу акцентуації характеру Г. Шмішека та К. Леонгарда [5].

Вибірка дослідження складалась із 60-ти студентів другого та третього курсів спеціальності 053 «Психологія». Після проведення діагностики, спрямованої на визначення рівня макіавеллізму, було виявлено дві групи досліджуваних. Так у першу групу увійшло 33,3% респондентів, для яких характерний високий рівень макіавеллізму. Відповідно у другу групу досліджуваних увійшло 66,7% респондентів із низьким рівнем макіавеллізму.

Для з'ясування того, як групуються взаємозалежні соціально-психологічні чинники у двох групах досліджуваних, було здійснено процедуру факторного аналізу. Було виявлено, що низький рівень макіавеллізму формують сім факторів. Щодо високого рівня, то відповідно до отриманих результатів, його формують також 7 факторів. Найбільший вплив відводиться сім'ї, оточенню та низці найбільш виражених індивідуально-особистісних рис людини.

Низький рівень макіавеллізму формують: «відсутність пошуку соціальної підтримки» (описує 15,8% загальної дисперсії) у зв'язку із потребою бути поряд з іншими, допомагати їм; «здатність до співпереживання і співчуття» (описує 11,4% загальної дисперсії), що свідчить про схильність жаліти й співчувати іншим, альтруїзм; «вирішення проблеми шляхом уникнення» (описує 9,5% загальної дисперсії), який підтверджує те, що особа з низьким рівнем макіавеллізму не прагне конфронтувати та відстоювати власні бажання, а просто намагається уникати різних неприємних ситуацій; «відсутність власної маніпулятивності з оточуючими» (описує 7,8% загальної дисперсії), що формує недостатню освіченість щодо механізмів і способів протистояння маніпулятивному впливу, невмінні захищати власні кордони, низька асертивність; «бажання бути в центрі уваги» (описує 7,1% загальної дисперсії), на нашу думку, є прихованим фактором у зв'язку з тим, що особи з низьким рівнем макіавеллізму прагнуть уваги з боку протилежної статі, зокрема, але в той ж момент не проявляють її зі своєї сторони, наслідком чого є розвиток агресивності та невпевненості в собі; «самоконтроль» (описує 6,3% загальної дисперсії), що характеризується зусиллям регулювання власних почуттів і дій, але це не до кінця сприяє

протистоянню маніпулятивному впливу інших; «прийняття маніпулювання оточуючими» (описує 5,6% загальної дисперсії), що формується під впливом батьків, родичів, друзів, учителів, що досягають своїх цілей за допомогою застосування маніпулятивного впливу.

Отже, низький рівень макіавеллізму формують такі риси характеру, як толерантність, емпатійність, відкритість у контактах, доброзичливість. Особистості із низьким рівнем макіавеллізму властиве прагнення до взаєморозуміння, визнання оточуючих, дотримання етичних норм та правил поведінки. Найчастіше саме такі індивіди стають жертвами маніпулювання з боку макіавеллістів, засобів масової інформації тощо. Однак це не остаточне підтвердження того, що особи з низьким рівнем макіавеллізму категорично не використовують маніпулятивний вплив у міжособистісній взаємодії.

Високий рівень макіавеллізму формують такі фактори, умовно названі нами, як «ворожість до оточуючих» (описує 26,9% загальної дисперсії), у якому значне місце відводиться показникам «ворожість» та «образа», що свідчить про відчуженість щодо власного оточення, що дозволяє контролювати свої потреби, маніпулювати та бути обережним і продуманим у своїх маніпулятивних діях; «вирішення проблеми шляхом конфронтації з оточуючими» (описує 18,3 % загальної дисперсії), так як у ситуаціях суперництва особи з високим рівнем макіавеллізму прагнуть отримати перевагу над іншими, особливо під час дискусій або переговорів; «низька емотивність» (описує 12,9% загальної дисперсії), що підтверджує, що макіавеллістичний тип особистості характеризується низьким рівнем емпатії та відсутністю співчуття; «примітивні стратегії долаючої поведінки в конфліктах» (описує 10,6% загальної дисперсії) тому що для осіб з високим рівнем макіавеллізму найефективнішим способом вирішення конфліктних ситуацій, є маніпулятивні сценарії поведінки; «близькість з матір'ю» (описує 8,6% загальної дисперсії), куди входять показники, які формують заперечення власних негативних рис в особистості; «ревності до симблїнгів» (описує 6,1% загальної дисперсії), що свідчить про наявність схильності до переживання ревностей з дитинства, такі люди зазвичай підозрілі та шукають різноманітні способи переключення уваги на себе будь-якими методами; «відсутність компенсації» (описує 5,6% загальної дисперсії), свідчить про нездатність до планомірної боротьби з власними недоліками, тобто дистанціювання від проблем, агресивність, що полягає у звинувачуванні інших у своїх невдачах.

Отже, особи, яким властивий високий рівень макіавеллізму, характеризуються наполегливістю в досягненні своєї мети усіма можливими для них способами, низькою емпатійністю, недовірливістю, байдужістю до соціального схвалення, здатністю розуміти психічні стани, потреби, фрустрації інших людей, бажанням впливати на інших та прагненням контролювати ситуацію, поведінку і думки інших людей. Важливо зазначити, що макіавелліст діє завжди свідомо з метою досягнення для себе вигоди, використовуючи різноманітні техніки обману та не дотримується норм суспільної моралі, коли вона перешкоджає отримати бажаний результат.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо у розширенні вибірки респондентів та у з'ясуванні особливостей прояву високого рівня макіавеллізму в різних вікових групах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса : учебник. СПб.: Питер, 2009. 336 с.
2. Знаков В. В. Методика исследования макиавеллизма личности. *Сибирский психологический журнал*. 2001. № 14–15. С. 122–128.
3. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: учебник. Самара : БАХ-РАХ-М, 2001. 672 с.
4. Романова Е. С., Гребенников Л. Р. Механизмы психологической защиты: генезис, функционирование, диагностика : учебник. Мытищи : Талант, 1996. 144 с.
5. Сборник психологических тестов. Часть I : науч. пособ. М.: Женский институт ЭНВИЛА, 2005. 155 с.

*Анастасія Запотіцька,
науковий керівник – Леся Музичко*

Шляхи формування навичок толерантної комунікації у майбутніх офіцерів із морально-психологічного забезпечення

Актуальність та вибір теми нашої наукової роботи – виникає у зв'язку з утратою людьми моральних принципів у власному житті, що відбивається на зростаючій агресивності, інфантильності та бездуховності частини молодого покоління. Велике значення цих навичок однозначно підтверджує і Операція Об'єднаних Сил, що вже п'ятий рік триває на сході України, де яскраво демонструється важливість навичок, що дозволяють людині зберегти рівні, доброзичливі стосунки та

Наші автори

Тетяна Бешок – доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук

Оксана Бовдрич – курсантка 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Іванна Бондар – курсант 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Ганна Боцко – студентка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Світлана Вдович – доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Мар'яна Галабурда – студентка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Анна Гасюк – курсантка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Олександр Герус – старший викладач кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, полковник

Лілія Годій – студентка 5 курсу Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Вікторія Гродська – студентка 2 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Анастасія Запотіцька – курсантка 3 курсу Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного

Юлія Зелінська – студентка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Надія Іванець – студентка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Владислава Корнійчук – курсантка 3 курсу освітньої програми «Морально-психологічне забезпечення у частинах та підрозділах Сухопутних військ» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені Петра Сагайдачного

Іванна Кучма – студентка 3 курсу освітньої програми «Початкова освіта» факультету соціально-педагогічної освіти та мистецтв Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

Ольга Левицька – студентка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Андрій Литвин – професор кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор

Віталій Литвин – викладач кафедри архітектурного проектування Національного університету «Львівська політехніка», кандидат педагогічних наук

Анастасія Лозинська – курсантка 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Анастасія Мартюк – студентка 3 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Олександр Мельниченко – курсант 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Алла Неурова – доцент кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, кандидат психологічних наук

Олена Панас – курсантка 4 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Роксолана Сірко – начальник кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор психологічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту

Валерія Смирнова – студентка 3 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Анастасія Соколенко – курсантка 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Каріна Фаньо – курсантка 3 курсу освітньої програми «Практична психологія» Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Яна Якимова – студентка 3 курсу освітньої програми «Психологія» Рівненського інституту «Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна»

Вікторія Яковенко – курсантка 3 курсу освітньої програми «Виховна та соціально-психологічна робота у підрозділах, на кораблях (за видами Збройних Сил)» Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Роман Яремко – викладач кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Наукове видання

**ВИДАТНІ ПОСТАТІ ПСИХОЛОГІЇ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VII регіонального наукового семінару
до дня психолога

Верстка – С. М. Вдович

